

ÖLKƏ ÜZRƏ MƏLUMAT SƏNƏDİ

AZƏRBAYCAN

(DEKABR 2016)

Məsuliyyətdən imtina haqqında Bəyanat

BMqT məlumatların toplanmasını xüsusi diqqətlə həyata keçirmişdir. BMqT məlumatları əldə etdiyi dəqiq biliklər və vicdan prinsipləri əsasında təmin edir. Buna baxmayaraq, BMqT verilən məlumatların düzgünlüyü ilə bağlı məsuliyyət daşımır. Həmçinin, BMqT tərəfindən təqdim olunmuş məlumatlar əsasında əldə edilmiş nəticə və ya qənaətlərə görə Təşkilat məsuliyyət daşımır.

Mündəricat

I. GİRİŞ	1
1. Qayıdıqdan əvvəl görülməli olan tədbirlər:.....	1
2. Qayıtdıqdan dərhal sonra görülməli olan tədbirlər:	1
II. SƏHIYYƏ	1
1. Səhiyyə sistemi	1
2. Tibbi müalicə və dərman preparatlarının mövcudluğu və qiymətləri.....	2
III. MƏŞĞULLUQ	2
1. Əmək bazarının vəziyyəti	2
2. İş yerinin tapılmasında köməklik və müvafiq istiqamətlərin verilməsi	3
3. İşsizliklə bağlı yardım	3
5. Əlavə təhsil imkanları və peşə təlimləri.....	3
IV MƏNZİL TƏMİNATI	3
1. Mənzil təminatı ilə bağlı vəziyyət	3
2. Müvəqqəti yaşayış yerin tapılmasına yardımın göstərilməsi	3
3. Mənzil təminatı ilə bağlı mümkün yardımlar.....	3
V. SOSIAL TƏMİNAT	4
1. Sosial təminat sistemi.....	4
2. Pensiya sistemi	5
VI. TƏHSİL	6
1. Təhsil sistemi Mövcud təhsil sistemi haqqında ümumi məlumat	6
2. Xüsusən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat	6
3. Xərclər, təhsil krediti və təqaüdlər	7
4. Xarici diplomların təsdiqlənməsi	7
VII. GERİ QAYIDAN ŞƏXSLƏRƏ DƏSTƏK	7
VIII. ƏLAQƏ MƏLUMATLARI VƏ FAYDALI LİNKLƏR	8

I. GİRİŞ

1. Qayıdışdan əvvəl görülməli olan tədbirlər:

Geri qayıdan şəxs:

- Almaniya məktəblərindən aldığı diplomları / sertifikatları və digər müvafiq rəsmi sənədləri özü ilə gətirməlidir.
- Bakı Aeroportundan işləyən ictimai nəqliyyat haqqında aşağıdakı məlumatları nəzərə almalıdır:
 - Hava limanından Bakı şəhərinin mərkəzinə işləyən 116 sayılı avtobus marşrutu mövcuddur. Marşrut səhər saatlarından gecə saatlarına qədər hər 30 dəqiqədən hərəkət edir. Avtobus, hava limanı binasının qarşısındakı dayanacaqdan yola düşür. Marşrutun son dayanacağı 28 May küçəsindəki S. Vurğun Parkının yaxınlığındadır. Səfər müddəti təxminən 30-40 dəqiqə çəkir. Hava limanı Bakı şəhərindən 20 km şimal-şərqdə yerləşir və iki müasir avtomobil yolu vasitəsilə şəhərə gəlmək mümkündür: Aeroport Yolu (14 km) və Zığ-Aeroport yolu (17 km). Avtomobillə hava limanından şəhər mərkəzinə çatmaq üçün təxminən 30-40 dəqiqə vaxt tələb olunur.
 - Bakıda taksilər bənövşəyi rəngli "London" taksiləridir. "London" taksilərinin xidmətindən istifadə etmək üçün *9000 qısa nömrəsi ilə Bakı Taxi Company-yə zəng etmək kifayətdir. İyirmi dörd saat işləyən daha bir rahat taksi xidməti "Motor Service" şirkəti tərəfindən təmin edilir. Sifarişlər (+99412) 189 nömrəsi vasitəsilə qəbul edilir.
- peyvənd (xüsusilə uşaqlar üçün): mənşə ölkəsinə qayıdıqdan sonra dövlət xəstəxanasında qeydiyyat/ yenidən qeydiyyat məqsədilə lazımı peyvənd sənədləri (xüsusilə uşaqların) şəxsin geri qayıtdığı ölkənin klinikalardan/xəstəxanalardan götürməlidir Ölkəyə (yenidən) daxil olmaq üçün heç bir peyvənd tələb olunmur.
- müvəqqəti yaşayış yerinin müəyyən olunması.

2. Qayıdıqdan dərhal sonra görülməli olan tədbirlər:

Geri qayıdan şəxs:

- qayıdış şəhadətnaməsi (yəni, müvəqqəti səyahət sənəti) ilə ölkəyə daxil olduqda və şəxsiyyət vəsiqəsinin və ya pasportunun etibarlılıq müddəti bitdiyi təqdirdə, sənədləri əldə etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmət və Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinə (ASAN Xidmət) (<http://www.asan.gov.az/>) müraciət etməlidir. Əks halda, qayıdıqdan sonra hər hansı qeydiyyat məcburi deyil.
- Yaşadığınız əraziyə yaxın olan dövlət xəstəxanasında qeydiyyatınız yoxlayın. Etibarlılıq müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəniz varsa bütün dövlət klinikaları/xəstəxanalar mövcud xidmətlər ödənişsizdir. Ölkədə tibbi sığorta sistemi mövcud deyil.
- Müvafiq olduğu təqdirdə aztəminatlı ailələrə dövlət tərəfindən verilən ünvanlı sosial yardım üçün müraciət edə bilər. Geri qayıdan şəxslərin sosial rifahının yaxşılaşdırılması üçün xüsusi dövlət proqramı mövcud deyil.
- Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Məşğulluq Xidmətinə mövcud olan iş üçün müraciət edilə bilər.
- İş və mənzil axtarışına yardım göstərə biləcək xidmətlərlə əlaqə saxlanılması.
- Uşaqların orta ümumtəhsil məktəblərinə qəbulu məqsədi ilə Təhsil Nazirliyinə və ya yaxınlıqdakı məktəblərə müraciət edilə bilər. Məktəbə qəbulla bağlı heç bir ödəniş tələb olunmur.

II. SƏHIYYƏ

1. Səhiyyə sistemi

a. Səhiyyə sistemi haqqında ümumi məlumat

Ölkədə ümumi tibbi sığorta sistemi mövcud deyil. Etibarlılıq müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəniz olduğu təqdirdə bütün dövlət klinikaları/xəstəxanalarındakı mövcud xidmətlər ödənişsizdir. Bəzi mərkəzləşdirilmiş, xüsusi ixtisaslaşdırılmış müəyyən xidmətlərə görə Səhiyyə

Nazirliyi (SN), bütün digər xidmətlərə görə isə rayon və şəhərlərdəki qurumlar və inzibati idarəetmə orqanları məsuliyyət daşıyırlar. İslahatların həyata keçirilməsi üzrə aparıcı orqan Səhiyyə Nazirliyidir. O, layihələrin işlənilib hazırlanmasında dəstək verir, qanunvericilik bazası ilə bağlı təşəbbüs irəli sürür və icra prosesinə nəzarət edir. Bundan əlavə, paralel olaraq digər nazirliklərin tabeliyində olan bir neçə səhiyyə müəssisəsi fəaliyyət göstərir (məsələn, Daxili İşlər Nazirliyinin xəstəxanası, Dövlət Gömrük Komitəsinin Mərkəzi Xəstəxanası). Regional səhiyyə orqanları bəzi məsələlərlə əlaqədar Səhiyyə Nazirliyi qarşısında məsuliyyət daşısalar da, rayon icra orqanları tərəfindən maliyyələşdirildiklərindən, hesabatlılıq mexanizmi görsəndiyindən daha mürəkkəbdir. Özəl tibbi sığorta şirkətləri Bakı şəhərində baş ofisləri və regionlarda filialları olan ATƏŞGAH Sığorta, AXA MBASK, Azərsığorta, Xalq Sığorta, Bakı və Standard Insurance, Beynəlxalq Sığorta Şirkətidir (BSS).

b. Xüsusən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat

- Uyğunluq və tələblər: Etibarlılıq müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəsi olduğu təqdirdə bütün dövlət klinikaları/xəstəxanalarındakı mövcud xidmətlər ödənişsizdir
- Qeydiyyat prosedurları: Geri qayıtmış şəxs yenidən qeydiyyata keçmək üçün Səhiyyə Nazirliyi və ya yaşadığı ərazidə ən yaxın klinikaları/xəstəxanalara müraciət etməlidir
- Lazımı sənədlər: Etibarlılıq müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəsi

c. İmtiyazlar: Ölkədə ümumi tibbi sığorta sistemi mövcud deyil

d. Xərclər: Tibbi problemi olan şəxslər bəzi xüsusi dərman preparatlarını xərclərini özü qarşılayır

2. Tibbi müalicə və dərman preparatlarının mövcudluğu və qiymətləri

a. Tibb müəssisəsi və həkimlər

- İxtisaslaşmış Respublika Xəstəxanaları: Mərkəzi Xəstəxana, Protez-Ortopedik Bərpa Mərkəzi, Neyrocərrahiyə Mərkəzi, Oftalmologiya Xəstəxanası, Psixiatriya Xəstəxanası, Vərəm Xəstəxanası, Uroloji Xəstəxana, Klinik Uşaq Xəstəxanası, Onkologiya Mərkəzi.
- Özəl xəstəxanalar və klinikalar: Leyla Şixlinskayanın Xəstəxanası və klinikası (<http://www.shiklinskayaclinic.com>), Oksigen Tibbi Klinikası (<http://www.oksigen.az/>), Türk-Amerikan Tibb Mərkəzi (<http://www.tamc.az>), Bakı Klinikası (<http://www.bakuclinic.az/en>), MediClub (<http://www.mediclub.az/>), HB Güven Klinikası (<http://www.guvenklinik.az/en>), Mərkəzi Klinik Xəstəxana (<http://www.merkeziklinika.az/>)

b. Qəbul prosedurları: Geri qayıdanlar şəxslər üçün xüsusi təyin olunmuş müraciət məntəqəsi mövcud deyildir, müvafiq istiqamət almaq üçün qeydiyyata olduğu şəhər/rayon üzrə dövlət klinika/xəstəxanalarına müraciət edilməlidir.

c. Dərman preparatlarının mövcudluğu

Əsas istifadə olunan dərman preparatlarına dair təlimat sənədi Səhiyyə Nazirliyi (SN) tərəfindən nəşr edilib və müvafiq qurumlara təqdim edilmişdi. Dərmanlar SN-nin əczaçılıq şöbəsi tərəfindən alınaraq xəstəxanalara paylanılır. İllik dərman təminatı adətən 2-3 həftəlik müddət üçün kifayət edir. Dərmanlar stasionar müalicə üçün ödənişsiz şəkildə əldə oluna bilər. Xərçəng və bəzi ruhi xəstəliklər istisna olmaqla, ambulator müalicə üçün dərmanlar ödənişlidir. Dərmanlar qiyməti müqayisədə bahadır. Dərmanların keyfiyyətinə nəzarət SN tərəfindən aparılan xüsusi yoxlamalar vasitəsilə həyata keçirilir. Əksər dərmanlar əczaxanalarda mövcuddur, lakin bəzi dərmanların Azərbaycanda tapılmasında çətinlik yarana bilər. Bəzi hallarda dərmanların adları Aİ ölkələrindəki dərman adlarından fərqlidir. Əczaxanalar özəldir.

III. MƏŞĞULLUQ

1. Əmək bazarının vəziyyəti

a. İşçi qüvvəsi

- b. 2016-cı il oktyabrın 1-i vəziyyətinə ölkə iqtisadiyyatında muzzla çalışan işçilərin sayı 1516,4 min nəfər olmuş, onlardan 886,7 min nəfəri iqtisadiyyatın dövlət sektorunda, 629,7 min nəfəri isə qeyri-dövlət sektorunda fəaliyyət göstərmişdir. Muzzla işləyənlərin 22,0 faizi təhsil, 18,9 faizi ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 12,9 faizi sənaye, 8,8 faizi əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi, 7,1 faizi dövlət idarəetməsi və müdafiə; sosial təminat, 6,5 faizi tikinti, 4,6 faizi nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, 3,7 faizi peşə, elmi və texniki fəaliyyət, 3,1 faizi kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 1,7 faizi maliyyə və sığorta fəaliyyəti, 10,7 faizi isə iqtisadiyyatın digər sahələrində məşğul olmuşlar.

c. Orta gəlir

2016-cı ildə, minimum aylıq əmək haqqının məbləği 136 manat müəyyən edilmişdir və işçilərin orta aylıq nominal əmək haqqı 490.5 manat təşkil edir.

d. **İşsizlik göstəricisi**

Rəsmi məlumatlara əsasən, işsizlik təxminən 6.048% civarındadır.

2. **İş yerinin tapılmasında köməklik və müvafiq istiqamətlərin verilməsi**

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Məşğulluq Xidməti məşğulluqla bağlı yardım göstərir. Daha ətraflı məlumat üçün sözügedən Xidmətin internet səhifəsinə müraciət edin: <http://www.ses.gov.az/>. İş yerlərinin axtarılmasına dair internet səhifələri: <http://www.jobsearch.az/>, <http://www.rabota.az/>, <http://boss.az/vacancies>, <http://ejob.az/>

3. **İşsizliklə bağlı yardım**

a. **Dövlət və/və ya özəl sektorda işsizliklə yardıma dair ümumi məlumat**

Geri qayıdan şəxslərin işə düzəltməsinə təmin edən hər hansı milli hüquqi akt mövcud deyil

b. **Xüsusiən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat**

- Uyğunluq və tələblər: hər hansı milli hüquqi akt mövcud deyil
- Qeydiyyat prosedurları: Geri qayıdan şəxs Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi nəzdində olan dövlət məşğulluq xidmətinə müraciət etməlidir.
- Tələb olunan sənədlər: Uyğunluq və tələblər: Etibarlılıq müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəsi və keçmiş əmək kitabçası

4. **İmtiyazlar və xərclər:** İmtiyazlar işsizlikdən əvvəlki 12 ay ərzində olan qazancın 70%-ə bərabərdir. Müavinətlər ölkədə mövcud orta aylıq əmək haqqından yüksək ola bilməz. Müavinət istənilən 12 ay ərzində ən çoxu 26 həftə üçün ödənilir. Fevral ayının 1, 2016-cı il tarixindən etibarən Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 31 nömrəli qərarlıya vətəndaşlara ayrılan işsizlik müavinət haqqında qərara əlavələr edilmişdir. Qərara əsasən işsizlik müavinətinin məbləği 55 manatdan 70 manata qaldırılmışdır.

5. **Əlavə təhsil imkanları və peşə təlimləri:** İlk peşə və orta ixtisas təhsili müəssisələri Təhsil Nazirliyinin tabeliyindədir. Ətraflı məlumat üçün nazirliyin internet səhifəsinə müraciət edin: <http://edu.gov.az/az/page/354>

IV MƏNZİL TƏMİNATI

1. **Mənzil təminatı ilə bağlı vəziyyət**

a. **Kirayə və digər xərclər**

Paytaxtda mənzillərin icarə haqları yerindən asılı olaraq aylıq 300 manatdan 600 manat və ya daha yüksək məbləğədək dəyişir. Mənzilləri dövlət notariusu tərəfindən təsdiqlənən müqavilə əsasında icarəyə götürmək olar. Müqavilənin Notarial təsdiq üçün dövlət rüsumu 20 AZN təşkil edir və geri qayıdan şəxsin etibarlı müddəti bitməmiş şəxsiyyət vəsiqəsinin olması tələb olunur.

b. **Tələb və təklif:** Geri qayıdan şəxs qısa zaman ərzində şəhər və ya şəhər xaricində kirayə üçün mənzil tapa bilər

2. **Müvəqqəti yaşayış yerin tapılmasına yardım göstərilməsi**

Geri qayıdan şəxslərə Dövlət səviyyəsində mənzil təminatı ilə bağlı hər hansı yardım göstərilir. Yalnız imzalanmış Readmissiya Sazişi çərçivəsində ölkəyə qayıtarılan vətəndaşlar mənzil problemləri həll olunanadək 3 və ya 6 ay ərzində Dövlət Miqrasiya Xidmətinin Qəbul Mərkəzində qala bilərlər. Təmir işlərinə yardım qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin Sosial Fondu tərəfindən qaçqınlara/Ermənistandan qaçqın düşmüş etnik azərbaycanlılara və Dağlıq Qarabağdan olan məcburi köçkünlərə verilir. Geri qayıdan şəxslərə tikinti bağlı yardım göstərilir.

Əmlak Bazarına dair internet səhifələri (ev kirayəsi/satış elanları): www.bina.az, <http://www.mekan.az/>, <http://www.evelanlari.az/>, <http://emlakbirjasi.com/>, <http://binatap.az/>

3. **Mənzil təminatı ilə bağlı mümkün yardımlar**

“Azərbaycan Respublikasında ipoteka kreditləri sisteminin formalaşdırılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 299 sayılı, 16 sentyabr 2005-ci il tarixli Fərmanına əsasən, əhalinin həyat şəraitini yaxşılaşdırmaq, mənzil təminatı ilə bağlı səmərəli maliyyə mexanizmi yaratmaq, təklifi real tələblə uyğunlaşdırmaq və yerli və xarici investorları ipoteka kreditlərinin verilməsinə cəlb etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Milli Bankı nəzdində Azərbaycan İpoteka Fondu yaradılmışdır. Daha ətraflı məlumat üçün <http://www.amf.az/> internet səhifəsinə müraciət edin.

V. SOSIAL TƏMINAT

1. Sosial təminat sistemi

a. Sosial təminat sistemi haqqında ümumi məlumat

Qanunvericilik: Prezidentin 55-IIIQ sayılı fərmanı ilə 7 fevral 2006-cı ildə qəbul edilmiş Sosial müavinətlər haqqında qanun

b. Xüsusən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat

• Uyğunluq və tələblər:

- Sosial müavinətlərin potensial benefisiarları bu şəxslərə şamil olunur: əmək qabiliyyəti olmayan şəxslər - əlillər, sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqlar, 62 yaşına çatmış qadınlar, 67 yaşına çatmış kişilər, 3 və daha çox uşaq doğub 8 yaşınadək tərbiyə etmiş, yaxud sağlamlıq imkanları məhdud övladını 8 yaşınadək tərbiyə etmiş 57 yaşına çatmış qadınlar, ana vəfat etdiyinə, yaxud analıq hüququndan məhrum edildiyinə görə 3 və daha çox uşağı və ya sağlamlıq imkanları məhdud övladını növbəti nikah bağlamadan təkbaşına 8 yaşınadək böyüdən 62 yaşına çatmış kişilər, vəfat etmiş şəxsin 18 yaşına çatmamış (əyani təhsil alanlar təhsili bitirənədək, lakin 23 yaşdan çox olmamaqla), yaxud 18 yaşına çatanadək sağlamlıq imkanlarının məhdudluğu müəyyən olunmuş 18 yaşından yuxarı əlil uşaqları (yuxarıda qeyd olunan qanunun 1-ci maddəsindəki 1.0.2. bəndi).
- Potensial kateqoriyalar Azərbaycan vətəndaşları, vətəndaşlığı olmayan şəxslər və Azərbaycan Respublikasında daimi yaşayan əcnəbilər habelə Azərbaycanın qoşulduğu müvafiq konvensiyalar və sazişlərdə göstərilən kateqoriyalardır (yuxarıda qeyd olunan qanunun 3-cü maddəsi)

• Müavinətlərin alınması üçün ilkin şərtlər:

- dövlət qulluqçularına ömürlük müavinət - "Dövlət qulluğu haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən inzibati və yardımçı vəzifələri tutan dövlət qulluqçuları pensiya yaşına çatmasına və ya əlilliyinə görə könüllü işdən çıxdıqda və dövlət qulluğunda xidmət illərinin minimum həddinə (5 il) və əmək pensiyası almaq hüququna malik olmadıqda
- yaşa görə müavinət - əmək qabiliyyəti olmayan şəxsin əmək pensiyası hüququ olmadıqda və işləmədikdə
- əlilliyə görə (16 yaşınadək əlil uşaqlar daxil olmaqla) müavinət - əmək qabiliyyəti olmayan şəxsin əmək pensiyası hüququ olmadıqda
- ailə başçısını itirməyə görə
- sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqlara
- yaşından və əmək qabiliyyətindən asılı olmayaraq valideynlərdən, qardaş, bacı, baba və nənələrdən biri vəfat etmiş şəxsin 8 yaşınadək uşaqlarına baxdıqda və işləmədikdə
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş bəzi kateqoriya şəxslərə kommunal, nəqliyyat və digər xidmətlərə görə müavinət - onu almaq hüququ müəyyən edilmiş şəxslərin əmək pensiyası hüququ olmadıqda
- yaşınadək uşağa qulluğa görə müavinət - 3 yaşınadək uşağa qulluq göstərən, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən şəxs qismən ödənişli sosial məzuniyyətdə olduqda
- müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş bəzi kateqoriya şəxslərin 16 yaşınadək (ümumtəhsil müəssisələrində əyani təhsil alanlar üçün 18 yaşınadək) uşaqlarına müavinət bəzi kateqoriya şəxslərin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən onu almaq hüququ müəyyən edildikdə
- valideynlərini itirmiş və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların qəyyumlarına (himayəçilərinə) müavinət - müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən qəyyum (himayəçi) təyin edilmiş şəxslərin "Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən sosial yardım almaq hüququ olduqda və barəsində qəyyumluq (himayəçilik) təyin edilmiş uşaqlar tam dövlət təminatında olmadıqda
- 1 yaşınadək uşağı olan aztəminatlı ailələrə müavinət - ailənin "Ünvanlı dövlət sosial yardımı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən ünvanlı sosial yardım almaq hüququ olduqda
- radiasiya qəzası nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərə hər il müalicə üçün müavinət - şəxsin radiasiya qəzası nəticəsində əlil olduğunu
- uşağın anadan olmasına görə müavinət - müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən verilmiş arayış təqdim edildikdə;

- Dövlət qulluqçusunun, yaşlı şəxs, fiziki qüsurlu şəxs, 16 yaşına çatmamış fiziki qüsurlu şəxs, ailə başçısının dəfni üçün. 1-11 bəndlərinin aid edildiyi şəxslərə aylıq müavinətlər, 12-14 bəndlərinin aid edildiyi şəxslərə isə birdəfəlik müavinətlər ödənilir (yuxarıda qeyd olunan qanunun 7-ci maddəsi).
- Sosial təminat/sığorta üçün qeydiyyat: Müavinətlər Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən ödənilir. Daha ətraflı məlumat üçün nazirliyin internet sahifəsinə müraciət edin: www.mlspp.gov.az
- Tələb olunan şəxsi sənədlər: ərizəçinin və müavinətdən faydalanacaq şəxsin şəxsiyyətini təsdiqləyən sənədlər həmçinin müavinətlərin ödənilməsi üçün müvafiq dəlilləri təsdiq edən sənədlər.

c. İmtiyazlar

Müavinətin məbləği ərizəçinin statusundan və vəziyyətindən asılı olaraq müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilir və ildə ən azı bir dəfə indeksləşdirilməlidir (aşağıda qeyd olunan qanunun 8-ci maddəsi). Müavinətlər vəziyyətdən asılı olaraq aylıq və ya birdəfəlik ödəniş formasında ödənilir (yuxarıda qeyd olunan qanunun 1-ci maddəsi).

Sosial Müavinətin məbləği: Qocalığa görə ödənilən müavinət 60 AZN təşkil edir. Ümumi və peşə xəstəlikləri ilə bağlı əlillik müavinətlərinin həcmi 1-ci qrup əlillər üçün 67 manat, 2-ci qrup əlillər üçün 50 manat, 3-cü qrup əlillər üçün isə 67 manat səviyyəsində müəyyən edilmişdir. Əlil olmuş hərbiçilər üçün müavinət 83 manat (1-ci qrup), 66 manat (2-ci qrup) və 60 manat (3-cü qrup) təşkil edir. Peşə vəzifələrini yerinə yetirərkən əlil olmuş şəxslər üçün müavinət 77 manat (1-ci qrup), 66 manat (2-ci qrup) və 50 manat (3-cü qrup) təşkil edir. Məhdud fiziki bacarıqları olan 18 yaşadək uşaqlar üçün müavinət 67 manat civarında müəyyən edilmişdir; ailə başçısının itirilməsinə görə müavinət 55 manat təşkil edir. Əmək pensiyası almayan veteranlar üçün müavinət 37 manat müəyyən edilmişdir. İcbari hərbi xidmətə cəlb olunmuş hərbiçilərin uşaqlarına ödənilən müavinətlər 55 manat, valideynləri olmayan və valideyn himayəsindən məhrum olmuş uşaqların qəyyumları (himayəçiləri) 50 manat təşkil edir. 1 yaşına çatmamış uşağı olan aztəminatlı ailəyə ödənilən müavinət 45 manat müəyyən edilmişdir. Şəhidlərin 16 yaşına çatmamış uşaqları üçün ödənilən müavinət 17 manat, müharibə veteranlarının uşaqlarına ödənilən müavinətlər isə 12 manat təşkil edir. Şüalanmadan əziyyət çəkən şəxslərin müalicəsi üçün verilən illik ödənişin həcmi 195 manat, doğulan körpəyə görə müavinət 90 manat, dəfn üçün ödənilən müavinət isə 120 manat təşkil edir.

Müavinətlər Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən ödənilir. Daha ətraflı məlumat üçün nazirliyin internet sahifəsinə müraciət edin: www.mlspp.gov.az

- d. **Xərclər:** Müavinət almamasa məqsədi ilə tələb olunan sənədləşməyə görə heç bir rüsum nəzərdə tutulmayıb.

2. Pensiya sistemi

a. Pensiya sistemi haqqında ümumi məlumat

“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən, vətəndaşların əmək pensiyası hüquqlarının yaranmasının əsasları, bu hüquqlardan istifadə qaydaları və Azərbaycan Respublikasında əmək pensiyası təminatı sistemi müəyyən edilmişdir. Əmək pensiyasının növləri: 1. yaşlılığa görə əmək pensiyası; 2. əlilliyə görə əmək pensiyası; 3. ailə başçısının itirilməsinə görə əmək pensiyası. Pensiyanın tərkibi: Yaşlılığa görə və əlilliyə görə əmək pensiyaları 3 hissədən ibarətdir: baza hissəsi, sığorta hissəsi, yığım hissəsi. Sosial müdafiə fondunun internet sahifəsi: <http://dsmf.gov.az/>

b. Xüsusən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat

- Uyğunluq və tələblər
- Pensiya almaq üçün zəruri şərtlər:
 - 60 yaşı tamam olmuş qadınlar və 63 yaşı tamam olmuş kişilərin işdən çıxarkən 5 illik iş stajı olduqda
 - 3 və ya daha çox uşağı olan və ya fiziki qüsurlu uşaqları olan 44-51 yaşlı qadınlar, eləcə də 55 yaşdan çox yaşı olan, kişi ailə başçıları
 - tərki edilmiş yeniyetmə uşaqların və ya yetim uşaqların qəyyumları
 - Hipovizqanizm xəstəliyindən əziyyət çəkən kişilər 47, qadınlar isə 42 yaşına çatdıqda pensiya almaq hüququ yaranır
- Sosial təminat/sığorta üçün qeydiyyat prosedurları: Geri qayıdan şəxs Sosial Müdafiə Fonduna müraciət etməlidir. Daha ətraflı məlumat üçün Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun internet sahifəsinə keçid alın: <http://www.ssp.gov.az>

- Tələb olunan fərdi sənədlər: şəxsiyyəti təsdiq edən sənədlər, yazılı ərizə, əmək kitabçası, müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən tələb olunan digər sənədlər.
- c. **Xərclər**
Pensiya məbləği təqvimə (gün, ay, il) uyğun olaraq hesablanır və ərizəçilərin/benefisiarların işlədikləri dövrdən asılıdır.
- d. **İmtiyazlar**
Minimum pensiya məbləği: 115 manat.

VI. TƏHSİL

1. Təhsil sistemi

Mövcud təhsil sistemi haqqında ümumi məlumat

Tədris dilləri: Rus, İngilis, Azərbaycan. Məktəbəqədər təhsil müəssisələri: fəaliyyət göstərən 1790 məktəbəqədər müəssisə 111,000 uşağa və ya müvafiq yaşlı uşaqların 16.1 faizini əhatə edir. 1-ci sinif şagirdləri üçün məktəbəqədər müəssisələrinin 82%-i şəhər ərazilərində yerləşir. Fiziki və ya əqli qüsurları olan uşaqlar üçün ümumi məktəbəqədər təhsil müəssisələri 5 xüsusi təyinatlı və 5 sanatoriya tipli məktəbəqədər təhsil müəssisəsidir. 6 məktəbəqədər təhsil müəssisəsində 404 uşağın təhsil və müalicə aldığı xüsusi bölmələr fəaliyyət göstərir. 14 uşaq bağçasında lal, kar və kor uşaqlar üçün xüsusi qruplar təşkil olunur.

- Təhsilin üç mərhələsi var:
 - İbtidai təhsil: Proqram müddəti: 4 il, Yaş həddi: 6-10
 - Natamam orta təhsil: Proqram müddəti: 5 il, Yaş həddi: 10-15, Verilən sənəd/diplom: *natamam orta təhsilə dair şəhadətnaməsi*
 - Tam orta təhsil: Məktəb növü: yuxarı siniflər, Proqram müddəti: 2 il, Yaş həddi: 15-17, Verilən sənəd/diplom: *Tam orta təhsil attestatı*
- Universitet təhsilin üç mərhələsi var:
 - Universitet təhsilinin birinci pilləsi / Bakalavr: Proqram müddəti: 4 il, Verilən sənəd/diplom: *Bakalavr dərəcəsi*, Humanitar və təbiət elmləri həmçinin seçilmiş ixtisasın əsasları,
 - Universitet təhsilinin ikinci pilləsi / Magistr: Proqram müddəti: 1.5-2 il, Verilən sənəd/diplom: *Magistr dərəcəsi*, Humanitar və təbiət elmləri üzrə dərin biliklər əldə etmək və peşəkar təhsil almaq,
 - Universitet təhsilinin üçüncü pilləsi / elmi dərəcə təhsili: Proqram müddəti: 2 və ya 3 il, Verilən sənəd/diplom: *Fəlsəfə doktoru (PhD)*
- Dövlət/özəl universitetlərinin və kolleclərin siyahısı üçün bölmə VII nəzər salın.

Təhsil mərhələsi	Yaş
Uşaqlara qayğı/Bağça	0-2
Uşaq bağçası	2-6
İbtidai təhsil:	
ibtidai məktəb, və s.	6-10
Natamam orta təhsil:	
orta məktəb	10-15
Ali məktəb, peşə təhsili və s.	15-17
Ali təhsil	
kollec, universitet, ixtisas məktəbi, və s.	17 yaşdan başlayaraq

2. Xüsusən geri qayıdan şəxslər üçün məlumat

Məktəblərə şagirdlərin kütləvi qəbulu I və X siniflər üzrə aparılır. Şagirdlərin I sinfə qəbulu məktəb direktorunun əmri ilə təşkil olunmuş komissiya tərəfindən həyata keçirilir. Komissiyanın tərkibinə təlim-tərbiyə işləri üzrə direktor müavini, təcrübəli ibtidai sinif müəllimləri, məktəbin psixoloqu, həkimi və valideyn özünüidare orqanlarının (şuraların) nümayəndəsi daxil edilir. Komissiyaya məktəbin direktoru rəhbərlik edir.

Uşağın I sinfə qəbulu barədə valideynin (digər qanuni nümayəndənin) ərizəsi müvafiq dərslərin ikinci yarımilindən etibarən növbəti dərslərin başlanana qədər məktəbdə qeydiyyata alınır. Elektron

Ərizə üçün bu keçdən istifadə edin, www.mektebegebul.edu.az. Ərizəyə aşağıdakı sənədlər əlavə olunur:

- doğum haqqında şəhadətnamənin əsli və surəti; (Uşağın doğum haqqında şəhadətnamə; Azərbaycan Respublikasının ərazisində müvəqqəti və ya daimi Yaşamaq for icazə; Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığının qaçqınları verdiyi himayə sənədi)
- uşağın sağlamlığı haqqında tibbi arayış (forma 26U)
- 2 (iki) ədəd 3x4 ölçüdə fotosəkil
- Məktəbəqədər olan təhsilin bitirdiyən dair sertifikat (əgər varsa)

Ərizədə valideyn (digər hüquqi təmsilçi) uşağın təhsil alacağı tədris dili və öyrənəcəyi xarici dil (məktəbdə bir neçə xarici dil tədris edilsə) qeyd edilir və ya məktəbəqədər hansı kursları qatılıb-qatılmadığına dair məlumat verir. Daha ətraflı məlumat üçün bu internet səhifəsinə keçid alın: <http://baku.edu.gov.az/az/page/260/705>

Qaçqınlar/ Ermənistandan qovulmuş etnik azərbaycanlılar və Dağlıq Qarabağdan olan məcburi köçkünlər üçün 702 məktəbdə qaçqın ailələrindən olan 88,000 şagird təhsil alır.

3. Xərclər, təhsil krediti və təqaüdlər

- a. Təhsil haqqına dair ümumi məlumat: Qəbul imtahanlarının nəticələrindən asılı olaraq tələbəyə ödənişli və ya tamamilə ödənişsiz təhsil təklif oluna bilər. Ödənişsiz yerlərin əksəriyyəti dövlət Universitetləri üçün nəzərdə tutulmuşdur.
- b. Qəbul prosesi, təhsil haqqının ödənilməsi, təqaüd və kreditlər: Tələbə Qəbulu üzrə Dövlət Komissiyası (TQDK) ali məktəblərə qəbul məqsədilə hər il bakalavr pilləsinə bir və magistratura pilləsinə iki imtahan keçirir. Yerlər qəbul imtahanlarının nəticələri əsasında təklif olunduğundan, müsabiqə prosesi olduqca rəqabətlidir. Qəbul imtahanlarının nəticələrindən asılı olaraq tələbəyə ödənişli və ya tamamilə ödənişsiz təhsil təklif oluna bilər. Ödənişsiz yerlərin əksəriyyəti dövlət Universitetləri üçün nəzərdə tutulmuşdur. Daha ətraflı məlumat üçün TQDK-nın internet səhifəsinə müraciət edin : <http://www.tqdk.gov.az/>

4. Xarici diplomların təsdiqlənməsi

Xarici diplomları digər ölkələrlə imzalanmış ikitərəfli müqavilələrə əsasında Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilir. Ətraflı məlumat üçün müvafiq internet səhifəsinə müraciət edin: <https://www.nostrifikasiya.edu.az>

VII. GERİ QAYIDAN ŞƏXSLƏRƏ DƏSTƏK

- Dövlət səviyyədə reintegrasiya ilə bağlı yardım proqramları mövcud deyil.
- Geri qayıdan şəxslərə hər hansı maliyyə və administrativ dəstək verilmir.
- Gəlir gətirən fəaliyyətlərə başlamaq üçün maliyyə dəstəyi məqsədilə hər hansı dövlət vəsaiti ayrılır.

VIII. ƏLAQƏ MƏLUMATLARI VƏ FAYDALI LİNKLƏR

Beynəlxalq təşkilatlar:

<p><u>Beynəlxalq Miqrasiya Təşkilatı</u> Tel.: (+99412) 465-90-71 / 72 iombaku@iom.int</p> <p><u>Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Qaçqınlar üzrə Ali Komissarlığı</u> Tel.: (+99412) 497-10-82 azeba@unhcr.org</p> <p><u>Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramı</u> Tel.: (+99412) 498-98-88 ofis@un-az.org</p> <p><u>BMT-nin Əhali Fondu</u> Tel.: (+99412) 492-24-70 office@unfpa.az</p> <p><u>Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Uşaq Fondu (+99412)</u> Tel.: (+99412) 492-30-13 baku@unicef.org</p>	<p><u>Beynəlxalq Valyuta Fondu</u> Tel.: (+99412) 497-01-88-89 agadirli@imf.org</p> <p><u>Dünya Bankı</u> Tel.: (+99412) 492-19-41 azerbaijan@worldbank.org</p> <p><u>Asiya İnkişaf Bankı</u> Tel.: (+99412) 437-34-77 adbazrm@abd.org</p> <p><u>Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı</u> Tel.: (+99412) 497-10-14 AliyevaE@ebrd.com</p> <p><u>Beynəlxalq Əmək Təşkilatı</u> Tel.: (+99412) 497-13-00 hamzayev@ilo.org</p>
<p><u>Avropa Şurası</u> Tel.: (+99412) 599-05-27-28 fieldbaku@coe.int</p> <p><u>Avropa İttifaqının Azərbaycan Nümayəndəliyi</u> Tel.: (+99412) 497-20-63 Delegation-Azerbaijan@eeas.europa.eu</p> <p><u>Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı</u> Tel.: (+99412) 498-02-57 FAO-AZ@fao.org</p> <p><u>Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı</u> Tel.: (+99412) 498-98-88 whoaze@euro.who.int</p>	<p><u>Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi</u> Tel.: (+99412) 465-63-35 / 564-27-08 / 465-63-34 bakbakan@icrc.org</p> <p><u>Qırmızı Xaç və Qızıl Aypara Cəmiyyətləri Federasiyası</u> Tel.: (+99412) 493-84-81 redcrescent@redcrescent.az</p> <p><u>Beynəlxalq İslam Nicat Təşkilatı</u> Tel.: (+99412) 438-84-97 / 497-04-02</p> <p><u>TRACECA</u> Tel.: (+99412) 598-27-18 mircea.ciopraga@ps.traceca-org.org</p>

Aidiyyəti qeyri-hökumət təşkilatları:

<p><u>Azərbaycan Uşaq Birliyi</u> Tel.: (+994 12) 511-34-09 kagazade@rambler.ru</p> <p><u>SOS Uşaq Kəndləri</u> Tel.: (+99412) 490-39-13 info@sosushaqkendleri.az</p>	<p><u>Miqrantların Əmək Hüquqlarını Müdafiə Liqası</u> Tel.: (+994 12) 530-86-25</p> <p>Qanun Dünyası Tel.: (+994 12) 480 22 31 nazirgulyev@yahoo.com</p>
<p><u>Symetria QHT</u> Tel.: (+994 12) 493-40-56 / 493-40-56 / 771-99-23 / 621-08-84 kdsgender@yahoo.com</p> <p><u>Həyat QHT</u> Tel.: (+994 12) 497-30-52</p> <p><u>Ümid Yeri QHT</u> Tel.: +994 12 556 19 16 / +994 12 494 12 41</p>	<p>Azərbaycan Miqrasiya Mərkəzi Tel.: (+994 12) 498-91-74 / 498-09-72</p> <p>Təmiz Dünya Qadınlara Yardım İB Tel.: (+994 12) 511-34-15 tamizdunyasu@gmail.com</p> <p>Maarifpərvərlik Azərbaycan Gənclərinin Təhsil İctimai Yardım Assosiasiyası (MAGIYA) Tel.: (+ 994 51) 814-44-42 info@epsaya.az</p>

Təhsil Müəssisələri:

Dövlət universitetləri:	Məktəblərin/kolleclərin:
<p>Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti, ADA Universiteti, Azərbaycan Tibb Universiteti, Dövlət İdarəçilik Akademiyası (Azərbaycan), Azərbaycan Texniki Universiteti, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti, Azərbaycan Dövlət Dəniz Akademiyası, Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyası, Azərbaycan Dillər Universiteti, Bakı Musiqi Akademiyası, Bakı Slavyan Universiteti, Bakı Dövlət Universiteti, Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti, Gəncə Dövlət Universiteti, Lənkəran Dövlət Universiteti, Mingəçevir Politeknik İnstitutu, Naxçıvan Dövlət Universiteti, Sumqayıt Dövlət Universiteti</p> <p>Özəl universitetlər:</p> <p>Azərbaycan Universiteti, Bakı Avrasiya Universiteti, Xəzər Universiteti, Odlar Yurdu Universiteti, Qafqaz Universiteti, Qərb Universiteti, Naxçıvan Özəl Universiteti</p>	<p>Rəssamlıq Akademiyası nəzdində Azərbaycan İncəsənət Kolleci; Bakı Texniki Kolleci; Bakı Neft-Energetika Kolleci; Bakı İdarəetmə və Texnologiya Kolleci; Azərbaycan Maliyyə-İqtisad Kolleci; Bakı Qida Sənayesi Texnikumu; Bakı Dövlət Sosial İqtisadi Kolleci; Bakı Kompüter Kolleci; Azərbaycan Milli Konservatoriyası nəzdində Musiqi Kolleci; Bakı Sənaye Pedaqoji Texnikumu; Ağdam Musiqi Texnikumu; Şamaxı Mədəni-Maarif Texnikumu; Şuşa Mədəni-Maarif Texnikumu; Şuşa Musiqi Texnikumu; Astara Pedaqoji Texnikumu; Ağdam Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci; Göyçay Dövlət İdarəetmə və Texnologiya Kolleci; Zaqatala Dövlət İdarəetmə və Texnologiya Kolleci; Bərdə Dövlət İdarəetmə və Texnologiya Kolleci; Qazax Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci; Tovuz Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci; Naxçıvan Dövlət Texniki Kolleci; Sabirabad Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci; Şamaxı Dövlət Sənaye və İqtisadi Kolleci; Quba Dövlət Sosial-İqtisadi Kolleci; Bakı Dövlət Rabitə və Nəqliyyat Kolleci; Azərbaycan Dəniz Balıq Sənayesi Kolleci; Ağcabədi Pedaqoji Texnikumu; Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universiteti nəzdində İnşaat Kolleci</p>

Aidiyyəti nazirliklərin və xidmətlərin internet səhifələri:

- [Xarici İşlər Nazirliyi](mailto:katiblik@mfa.gov.az) (+99412) 596-90-00, katiblik@mfa.gov.az
- [Daxili İşlər Nazirliyi](mailto:info@mia.gov.az) Qaynar xətt -102, (+99412) 590-92-22, info@mia.gov.az
- [Dövlət Miqrasiya Xidməti](mailto:info@migration.gov.az) Qaynar xətt - 919, (+994 12) 565-61-18 / 19/20/21/22, info@migration.gov.az
- [İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyi](mailto:office@economy.gov.az) (+99412) 493-88-67, office@economy.gov.az
- [Vergilər Nazirliyi](mailto:office@taxes.gov.az) (+99412) 403-89-70, office@taxes.gov.az
- [Nəqliyyat Nazirliyi](mailto:common.dept@mintrans.az) (+99412) 431-74-37, common.dept@mintrans.az
- [Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi](mailto:mincom@mincom.gov.az) (+99412) 498-58-38, mincom@mincom.gov.az
- [Səhiyyə Nazirliyi](mailto:office@health.gov.az) Qaynar xətt -9103, office@health.gov.az
- [Təhsil Nazirliyi](mailto:office@edu.gov.az) (+99412) 599-11-55, office@edu.gov.az
- [Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi](mailto:mct@mct.gov.az) Qaynar xətt - 142, (+99412) 596-50-33
- [Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi](mailto:mct@mct.gov.az) (+99412) 493-43-98 / 493-30-02, mct@mct.gov.az
- [Gənclər və İdman Nazirliyi](mailto:mys@mys.gov.az) (+99412) 465-84-21, mys@mys.gov.az
- [Dövlət Məşğulluq Xidməti](mailto:info@ssp.gov.az) (+99412) 596-50-33
- [Dövlət Sosial Müdafiə Fondu](mailto:info@ssp.gov.az) (+99412) 434 60 18, info@ssp.gov.az
- [Dövlət Sərhəd Xidməti](mailto:info@ssp.gov.az) (+99412) 493-36-65 / 493-19-23 / 498-01-43
- [İnsan Alverinə Qarşı Mübarizə Baş İdarəsi](mailto:info@ssp.gov.az) (+99412) 590-90-28